

ANKARA HACI BAYRAM VELİ ÜNİVERSİTESİ

Türk Kültürü Açısından Hacı Bektaş-ı Velî Araştırmaları Uygulama ve Araştırma Merkezi

IV. ULUSLARARASI ALEVİLİK VE BEKTAŞİLİK SEMPOZYUMU

(18-20 EKİM 2018 ANKARA)

BİLDİRİLER KİTABI

Editörler:

Doç. Dr. Orhan KURTOĞLU

Dr. Ayşe ÇAMKARA ERGİNER

2.CİLT

ANKARA- 2018

ŞEYH ÇAKIR SULTAN OCAĞI'NDAKİ ANLATILAR BAĞLAMINDA YESEVİLİK-BEKTAŞİLİK İLİŞKİSİ ÜZERİNE BİR DEĞERLENDİRME

An Evaluation On The Yesevî Bektashi Relationship In The Legends of The Expressions In Sheikh Çakır Sultan Ocağı/Holy Lineage

Mehmet Saffet SARIKAYA*

Öz

Kütahya ili Hisarcık ilçesine bağlı olan Şeyh Çakır köyünde halen varlığını sürdüren bir Bektaşî Ocağı bulunmaktadır. Şeyh Çakır köyünün dışında ocağa mensup, Hisarcık Şeyhler beldesi, Emet ilçesi Bahatlar köyü, Akçaalan Mahallesi, Eskigediz Beldesi ve Uşak'ta ikrar veren talipler bulunmaktadır. Ocağın oluşumuyla ilgili anlatılan söylenceler ocağın başlangıç tarihini XII. yüzyıla kadar geriye götürmektedir. Nitekim Ocağın kurucusu Şeyh Çakır Sultan'ın (XII-XIII. yy.), Hoca Ahmed Yesevî'nin talebesi ve/veya Hacı Bektâş-ı Velî'nin çağdaşı bir Horasan ereni olduğu kabul edilir.

Bu bildiriye Şeyh Çakır Sultan'ın hayatı hakkında anlatılanlar ve günümüzde onun türbesi etrafında oluşan gelenekler ele alınacaktır. Daha sonra tarihin derinliklerinde saklı kalmış Şeyh Çakır Sultan'ın tarihi kişiliği, Hoca Ahmed Yesevî ve Hacı Bektâş-ı Velî ile olan ilişkisi, söylenceler boyutuyla tespit edilecektir.

Bu bağlamda Şeyh Çakır Sultan'ın kardeşi kabul edilen Ali Baba Sultan'la ilgili anlatılar, Hacım Sultan Velayetnâmesi'nde adı geçen ve Şeyh Çakır köyünde yaşadığı ve burada türbesinin bulunduğu inanan Beyce Sultan ile ilgili söylenceler değerlendirilecektir.

Bu veriler ışığında ocağın Yesevîlik veya Bektaşîliğe nispeti Anadolu'daki diğer Yesevî kökenli ocaklar da dikkate alınarak Yesevîlik-Bektaşîlik ilişkileri tartışılacaktır.

Makalede katılımcı-gözlemci metoduyla elde edilen veriler, Ocak mensubu dedeler, bazı rehberler ve talipler yapılan mülakatlarda ulaşılan veriler Alevilik tarihine dair yazılan klasik ve çağdaş kaynaklarla desteklenerek değerlendirilecektir.

Anahtar kelimeler: Şeyh Işık Çakır Sultan, Şeyh Ali Baba Sultan, Ahmed Yesevî Hacı Bektâş-ı Velî, Beyce Sultan

Abstract

There is a Bektashian holy lineage in the village of Sheikh Cakir, which is bound to the province of Kütahya and Hisarcık and still continues its existence.

Outside of the village of Sheikh Cakir, there are *talibs* (seekers) in Hisarcık-Sheikhler town, Emet- Bahatlar village, Akçaalan neighborhood, Eskigediz town and Usak.

* Prof. Dr., Süleyman Demirel Üniversitesi, Türkiye, mehmetarikaya@sdu.edu.tr

The legends with related to the history of the formation of lineage (ocak), initiate the beginning of this lineage on the 12th century.

As a matter of fact, it is accepted that the founder of the lineage was Sheikh Cakir Sultan, a disciple of Hodja Ahmad Yasawi and / or a contemporary Khorasan sufi of Hacı Bektash-i Wali.

In this paper, we will discuss the life of Sheikh Cakir Sultān, the stories about him, the memories of his days and the traditions that have formed around him

Later, we will try to determine the historical personality of Sheikh Cakir Sultān, hidden in the depths of history, the relationship with Hodja Ahmad Yasawī and Hadji Bektāsh-i Velī, by the dimension of the legends

In this context, we will evaluate the legends and myths related to Ali Baba Sultān, brother of Sheikh Cakir Sultan and the myths related to Beyce Sultān, who was mentioned in *Hacim Sultān Walāyetnāme* and believed that he lived in the village of Sheikh Cakir and there was his mausoleum in this area.

In this light, we will argue the relationship between Yasawism and Bektāshism with the consideration of other Yasawī-based lineages in Anatolia.

We will evaluate the data obtained by the participant-observer method in the article, the data obtained in the interviews made with some guides and talips belongs to this lineage by supporting the classical and contemporary sources written on the history of Alawism.

Keywords: Sheikh Ishik Cakir Sultān, Sheikh Ali Bābā Sultān, Ahmad Yasawī, Hacı Bektāsh-i Walī, Beyce Sultān

1.Giriş

Kütahya ili Hisarcık ilçesine bağlı olan Şeyh Çakır köyünde halen yaşayan bir Bektaşî Ocağı bulunmaktadır. Ocağa adını veren Şeyh Çakır Sultan (VI/XII-VII/XIII. yy. yaşamış), söylencelere göre Hoca Ahmed Yesevî'nin talebesi ve/veya Lokman Parende'nin halifesi, Hacı Bektāş-ı Velī'nin çağdaşı kabul edilen bir Horasan erenidir (KK-1, 2017). Soy esasına göre günümüze kadar varlığını sürdüren ocak, Şeyh Çakır Sultan'ın Hacı Bektaş ile ilişkisine binaen Hacı Bektaş Çelebilerine bağlı olarak erkânını yürütmektedir. Ocağı nesep olarak Şeyh Çakır Sultan soyundan olduğu kabul edilen, "*Ocakzadeler*" denilen sülaleden gelen dedeler yönetmektedir. Ocağın talipleri, Hisarcık Şeyhler beldesi, Emet ilçesi Bahatlar köyü, Akçaalan Mahallesi, Eskiğediz Beldesi ve Uşak'ta bulunmaktadır.

Bu bildiride Şeyh Çakır Sultan'ın hayatı, hakkında anlatılanlar, yakınları ile ilgili anlatılar ve etrafında oluşan gelenekler ele alınacaktır. Daha sonra tarihin derinliklerinde saklı kalmış Şeyh Çakır Sultan'ın kişiliği, Hoca Ahmed

Yesevî ve Hacı Bektâş-ı Veli ile olan ilişkisi, söylenceler boyutuyla tespit edilecektir. Ocak ile ilgili bilgiler, 21.03.2017 Nevruz erkânı sürecinde katılımcı-gözlemci tekniğiyle, dedeler ve rehberlerle¹ yapılan mülakatlar vasıtasıyla elde edilmiştir.

Ocak mensupları arasında ve civarda Şeyh Çakır'a *Işık Çakır Sultan* da denilir. Yine onun kardeşi kabul edilen Ali Baba'ya nispet edilen ocak da Işık Ali Baba Ocağı olarak bilinir (Türkel, 2016: 87). Bu ifade Hurufliği telmih etmekte ve buna göre Şeyh Çakır'ı birkaç yüzyıl daha ileriye götürme imkânı vermekle birlikte bunu doğrulayacak bilgiye de rastlanmamıştır. Ancak ileride geleceği üzere, ocak mensupları tarafından söylenceleri anlatılan Beyce Sultan'ın Koluaçık Hacım Sultan ile ilişkisi ve her ikisinin birlikte Seyyid Gazi zaviyesine kurban kesmeye gitmeleri bir ipucu olarak düşünülebilir. Hacılar Bayramına rastlayan bu durum Seyyid Gazi zaviyesinde belli dönemlerde dervişlerin toplandığını göstermektedir (Ocak, 1992: 175). Gölpınarlı (1989: 32), A. Refik'in çalışmalarından hareketle, XVI. yüzyılda Eskişehir'deki Alevilere Seyyid Gazi Işıkları denildiğini, benzer şekilde Varna Sarı Saltık zaviyesi, Denizli Sarı Baba zaviyesindeki dervişlere de *Işık* denildiğini tespit eder. Dolayısıyla Şeyh Çakır ve kardeşi Ali Baba'ya *Işık* denilmesinin Seyyid Gazi zaviyesiyle ilişkili olması uzak ihtimal değildir. Bununla birlikte Ocak mensuplarına göre *Işık* kelimesi *Âşık*'dan bozmadır. Dolayısıyla Türk halk kültüründe gördüğümüz âşık ve âşıklık geleneğinin bir ifadesi olarak aşk-ışık ses değişimiyle *âşık* kelimesi zamanla *ışık*'a dönüşmüştür.

Işık Çakır Sultan'ın türbesi Şeyh Çakır köyünde bulunur. Türbe köylüler tarafından 2002 yılında restore edilerek bugünkü halini almıştır. Özellikle giriş kısmının duvar köşelerinde muhtemelen bölgedeki Roma harabelerinden getirilmiş mermer blok taşlar bulunmaktadır. İçeride dört adet mezar veya makam bulunur. Hangisinin Işık Çakır Sultan'a ait olduğu kesin olarak bilinmemekle birlikte baş taraftaki daha büyük sandukanın ona ait olduğu kabul edilir. Diğer mezarların ise Işık Çakır Sultan'ın yakınları veya halifelerine ait olduğu tahmin edilmektedir.

Şeyh Çakır köyü, türbeler bakımından zengin bir yerleşim yeridir. Köyde bulunan ve ziyaret edilen; “*Şeyh Çakır Sultan, Beyce Sultan, Bayram Dede, Ayvaz Dede, Şeden Dede, Yusuf Dede ve Fatma Ebe*” adlarında türbe ve ziyaret mekânları bulunmaktadır. Ayrıca Şeyh Çakır Sultan için atılan demir okun saplandığı çam ağacı parçasının bulunduğu Türkmen dağındaki yer, kapalı mekân

içinde koruma altına alınmış buraya “*Türkmen Dede*” adı verilmiştir ve halen ziyaret edilmektedir (KK-1, 2017).

2.Şeyh Işık Çakır Sultan’a Dair Söylenceler

Şeyh Çakır Sultan’ın Yesevî tarikatı ile ilişkisine dair iki farklı anlatı mevcuttur. Birincisi; söylenceye göre, Hoca Ahmed Yesevî’nin müridlerinden birisinin de Horasan Ereni Şeyh Çakır Sultan olduğuna inanılmaktadır. Hoca Ahmed Yesevî’nin bir rivayete göre, doksan bin, bir rivayete göre de yüz bin *Gayb Ereni* yani yüz doksan bin talebesi vardır. Bu yüz doksan bin talebeyi elindeki bir şeyi (ok, çomak, esi v.s.) atarak başka iklimlere gönderip görevlendirir. Hoca Ahmed, Şeyh Çakır için bir demir ok atar. Ok, Rûm ilinde, Kütahya civarındaki Türkmen dağındaki bir çam ağacına saplanır. Şeyh Çakır, oraya köyünü kurar. Ocak mensupları halen türbede bulunan eski ok ucunun bu hatıradan kaldığına inanmaktadırlar. Hoca Ahmed, Hacı Bektâş-ı Velî’yi de yanarı ocaktan bir esi (ateşte bir ucu yanarı diğer ucu da el ile tutulabilecek bir odun parçası) atarak Rum iline gönderir. Onun attığı (esi) şimdiki türbesi’nin yanına düşer. O da oraya dergâhını kurar (KK-1, 2017). Hoca Ahmed Yesevî’nin dergâhında kutsal emanetlerden taç, hırka, seccade ve mızrağın Hacı Bektâş-ı Velî’ye verildiğine dair menkıbeden yola çıkarak, Hacı Bektâş-ı Velî ile birlikte bulunan Şeyh Çakır’ın Hoca Ahmed Yesevî ile görüştüğüne inanılmaktadır (KK-1, 2017).

İkinci anlatıya göre; Şeyh Çakır Sultan VII/XII. yüzyılın sonu VIII/XIII. yüzyılın başında yaşamıştır. Yesevî dergâhında hocası, Lokman Pârende’dir. Hacı Bektâş-ı Velî ile birlikte aynı dergâhta bulunmuştur. Hacı Bektâş-ı Velî’nin halifelerindendir. Şeyh Çakır Horasan’dan okunu hocası Lokman Pârende’nin emriyle atar, oku bugünkü Şeyh Çakır köyünün Türkmen dağındaki çam ağacına saplanır, okunu ışığından bulur (KK-2, 2017; KK-3, 2017). Buna göre o, Hoca Ahmed Yesevî ile bizzat görüşmemiştir. Dahası anlatıda Hacı Bektâş ile birlikteliği de onun halifeliği bağlamında dile getirilmiştir.

Şeyh Çakır Sultan Ocağının taliplerinin de bulunduğu Akçaalan’da Karadonlu Can Baba’nın türbesi ve bu ocağa bağlı talipler de bulunmaktadır. Karadonlu Can Baba Ocağı taliplileri arasında konuyla ilgili şunlar anlatılır:

“Menkıbeye göre Işık Çakır ile Ali Baba iki kardeş olup Hacı Bektâş-ı Velî’nin talebelerindendir. Işık Çakır Sultan ile Ali Baba Sultan’ın olgunlaştığına, hakkı hakikati anlatabilecek düzeye geldiğine kanaat getiren Hacı Bektâş-ı

Veli bir gün onlardan oklarını getirmeleri ister. Getirilen okları velâyet eliyle fırlatır. Daha sonra da iki kardeşten gidip oklarını bulmalarını, buldukları yeri yurt edinmelerini ve orada insanları irşad vazifesiyle meşgul olmalarını ister. Işık Çakır Sultan, Hacı Bektâş-ı Velî'ye daha yakın olmak düşüncesiyle oku aramakta biraz yavaş davranır. Bu arada Kütahya'ya kadar gelen iki kardeşten Ali Baba Sultan nişanını (oku) abisi Işık Çakır Sultan'dan daha önce bulur. Ali Baba, Işık Çakır Sultan'ın etrafına bakındığını, okunu bulamadığını görünce yukarıya doğru bakar. Işık Çakır Sultan'ın çamın tepesindeki okunu görür. Ağabeyine bu durumu haber verir. Işık Çakır Sultan da okunu bulur. Böylece iki kardeş birbirine yakın yerlere düşmüş olan oklarını buldukları yeri yurt edinip Hacı Bektâş-ı Velî'den aldıkları görevi yerine getirmeye başlarlar.

Bu iki kardeşin taliplerinin çoğalması neticesinde birbiriyle irtibatlı iki ocak meydana gelir. Günümüzde Işık Çakır Sultan'ın kabrinin olduğu yerde Şeyh Çakır köyü bulunmaktadır. Ali Baba Sultan'ın türbesinin bulunduğu yerde ise, eskiden bir zâviye bulunduğu bilinmekle birlikte burası şu an meskûn bir mahal değildir (Türkel, 2016: 88-89).

3.Beyce/Bekçe Sultan'a Dair Söylenceler

Şeyh Çakır Sultan Ocağı mensupları arasında menkıbesi bilinen önemli bir kişi de Beyce Sultan'dır. Ocak mensuplarının kabullerine göre Beyce Sultan Şeyh Çakır'ın oğludur, Hasan ve Hüseyin adında iki oğlu vardır. Beyce Sultan'ın türbesinin Şeyh Çakır köyünde farklı yerlerde bulunduğu kabul edilir. Oğullarına gelince; Haksız Hasan, bugün Şeyhler köyünün eski mahalle olarak bilinen eski köy yerleşkesinin merkezinde caminin avlusunda, Türâbi Dede türbesinin karşısında kubbeli ve çini işlemeli türbede metfun bulunur. Hüseyin Dede türbesi de Haksız Hasan suyunun çıktığı yerin altlarında köy yerleşkesinin karşısındadır (KK-3, 2017).

Beyce Sultan, *Hacım Sultan Velayetnâmesi*'nde adı geçen bir erendir. Koluaçık Hacım Sultan, Hacı Bektaş Veli'nin halifelerindedir. Onun vefatını müteakip, Yakub Bey zamanında Germiyan Beyliğinde Uşak/Susuz köyünü yurt edinmiştir (Tschudi, 1914: 26-27; Kaya, 2004: 57). Şeyh Çakır köyünde yaşadığı ve burada türbesinin bulunduğu inanan Beyce Sultan ile ilgili *Hacım Sultan Velayetnâmesi*'nde özetle şunlar nakledilir:

“Susuz'a yerleşen Hacım Sultan müritleriyle beraber Menteşe iline gider. Onları Beyce Sultan ve Habib (Acemi) Hacı Paşa karşılarlar. Beyce Sultan

Şeyhi misafir etmek için bir muhibbine haber gönderir. Ancak muhibbi, ‘erenlere yaptığı onca hizmete karşılık bir erkek evlat sahibi olamadığını, sadece bir kızı olduğunu, bu sebeple artık erenlerin münkiri olduğunu gelenleri misafir edemeyeceğini’ belirtir. Durumdan velayet sırrıyla haberdar olan Hacım Sultan o civardaki bir çeşmeye gider. Çeşme başındaki kızdan içmek için su ister. Şeyhi gören kız, hürmet göstererek suyu verir. Şeyh, durumları uygunsa kendilerini misafir etmelerini isteyince kız kabul ederek dervişleri evlerine götürür. Bekce Sultan’da dervişleriyle akşam yemeğine eve gelir. Şeyh, akşam kızın yanına çıkacağını belirterek Bekce Sultan’a dervişleriyle birlikte hazırlıklı olmasını tembihler. O sırada kızın babası evde değildir, adam eve gelince bu misafirlığe karşı çıksa da fazla bir şey yapamaz. Gece Hacım Sultan kızın yanına varıp dua ile onu başından göğsüne kadar sıvazlar. Ev hanesi, Şeyh’in geldiğini fark edip uyanırlar, ancak kızın on sekiz yaşında yiğit bir delikanlı olduğunu fark ederler. Bunun üzerine adam beş yüz kadar köylüsünü toplayarak Şeyh’e karşı çıkar. Şeyh talipleriyle evden ayrılmış bir tepede sırtını kaba ağaca dayamış olarak beklemektedir. Şeyhin taliplileri köylüyü görünce kaçarlar, ancak köylüsüyle gelen adam Şeyh’e hürmet edip elini öper hayır duasını alır ve hizmetine girer. Hacım Sultan er olan gence ‘Hacım’ adını verip köylünün irşadıyla görevlendirir. Köylüler Hacım Sultan’a Seyid Gazi zaviyesinde kurban olmak üzere bin bir öküz toplarlar.

Hacım Sultan toplanan kurbanları Bekce Sultan ve dervişlerinin emanetine vererek birlikte yola çıkarlar. Germiyan ilinde Bekce Sultan ve Habîb Hacı Paşa kurbanları götürürken Niyaz Suyu’na varırlar. Niyaz Suyu gelen sellerden dolayı coşkun aktığı için karşıya geçemezler. Koluvaçık Hacım Sultan, Burhan Abdal ile birlikte bunlara yetişip suyu geçemediklerini görünce ‘Bir de derviş olacaksınız, bir suyu geçememişsiniz, yarın öteki dünyada sıratı nasıl geçecek, bunca dervişe nasıl rehberlik edeceksiniz?’ der. Bekce Sultan dağın arka tarafındaki Bayram Bey köprüsünden geçmeyi önerirse de Hacım Sultan velayet gücüyle Niyâz Suyu’na durmasını söyler. Su durduğu yerde nehir ikiye ayrılır ve dervişler karşıya geçerler. Hacım Sultan Bayram Bey köprüsünün haram parayla yapıldığını belirterek köprünün yıkılması için dua eder. Sel köprüyü götürür ve daha sonra ne kadar yapılsa da tekrar yıkılır. Hep birlikte Seyyid Gazi zaviyesine gelirler. Zaviyedeki dervişler tarafından hoş karşılanmasalar da Hacım Sultan burada gösterdiği kerametlerle kendini kabul ettirir ve Hacı Bektaş-ı Velî’nin verdiği görevi yerine getirerek bin bir öküzü burada kurban eder.” (Tschudi, 1914: 59 vd. Kaya, 2004: 59-60).

Hacım Sultan Velayetnamesinde Bekçe Sultan ile Horasan'dan gelen Kara Baba arasında geçen olaylar da nakledilir (Tschudi, 1914: 90-95).

Tschudi'nin yayınladığı metinde Bekçe kelimesi بكجه şeklinde imla edilmiştir. Bu şekliyle kelime *Pâkçe* okumaya müsaittir. Ancak metin *Velayetname*'de بكجه (Duran ve Gümüşoğlu, 2010: 807, 827) şeklinde imla edilmiştir. Bekce şeklinde okunan kelime, Beg-Beğ-Bey şeklindeki kelime köküne sahiptir. Muhtemelen konuşma diline ve yerel lehçeye uygun olarak köylüler tarafından *Beyce* diye telaffuz edilmektedir. Beyce Sultan hakkında ocağın dedeleri M. Akbulut'un ve N. Aydedeoğlu'nun (KK-1, 2017; KK-2, 2017), anlattıkları menkıbeler şöyledir:

“Beyce Sultan, kıtlık zamanında köyde bir şap ocağı açar ve ahalinin geçimine katkı sağlar. Bir gün ocağında şap kaynatıp satarken Beyce Sultanı sevmeyenler vergi vermediği için onu kâdiya şikâyet etmişler. O zamanlar Hükümet Bursa'daymış. Bursa'daki kâdi ‘Gidin, onu yakalayıp getirin,’ diyerek iki asker yollamış. Askerler Şeyh Çakır köyüne gelmişler, ‘Devletin emri biz seni Bursa'ya götüreceğiz.’ demişler. O da itiraz etmeden ‘Gidelim.’ demiş. Askerlerle yola çıkmışlar. Beyce Sultan ‘Siz gençsiniz ben sizinle beraber yürüyemem, siz gidin filan yerde önünüzde çeşme var. O çeşmede bekleyin, ben geleyim.’ demiş. Askerler inanmış, gitmişler. Çeşmeye varınca o ihtiyar, çeşmenin başında oturmuş onları bekliyormuş. Bu hadise bir daha tekrar etmiş. Yolculuk esnasında askerler mevsim kış olmasına rağmen yeşil üzüm istemişler. Beyce Sultan askerlerin istediği üzümü getirerek kerametini göstermiş. Ayrıca bir kutunun içine pamuk ve yanına yanan köz bırakıp kutuyu kapatmış. Askerlere bu kutuyu açmadan kâdiya vermelerini istemiş. Bursa'ya vardıklarında kâdi, kutuyu açıp köz ile pamuğun birbirini yakmadığını görmüş.”

Bursa'ya varınca askerler, kâdiya ‘suçluyu getirdik’ demişler. Beyce Sultan'ı fırına atmışlar. Sabahleyin varıp bakmışlar, fırının içi yeşil çimen olmuş, çimenlerin üstünde doğan veya atmacaya benzeyen bir kuş konmuş, onlar kapıyı açınca uçup gitmiş. Bunu kâdiya anlatınca o, ‘Eyvah! Kaçırdık evli-yayı’ demiş. Uçmasıyla birlikte, tekrar köyüne, Şeyh Çakır'a gelmiş. Köyüne güvercin donunda gelen Beyce Sultan'ın bir ağaç üzerinde ötüşünden karısı onun geldiğini anlamış ve ona sitem ederek bedduasından dolayı köyün harap olduğunu söylemiş.

Köyde beşikte iki tane çocuğu varmış. Birinin adı Hasan, birinin adı Hüseyin'miş. Beyce Sultan kendisini şikâyet eden köylü ve hanımı için, ‘Bu köy

yerle yeksan olsun, bir Hasan ile Hüseyin'im kalsın' demiş. Köyde bir deprem olmuş, her şey yıkılmış, Hamamköy'den duymuşlar. Yıkılmış harap olmuş köye bakmaya gelenler köyün harap halini görmüş. Duvarın dibinde üstü örtülü bir beşik, beşiğin içinde iki çocuğu görmüşler. Adamın birinin de çocuğu olmuyormuş. 'Ben bunları götürüp büyüteceğim.' demiş. Çocuklar bir gün kaybolmuş, babaları aramaya çıkmış. Işıklar'da çocuklar bulunmuş. Babaları hallerini sormuş, 'Karnınız aç mı?' demiş. Çocuklar: 'Acıkmadık.' demişler. Şu anda üzerinde başka türbe bulunan taşta bir delik varmış. Çocuk, babasına, 'Sana da pide getireyim mi?' deyip, taşın deliğine elini sokarak, fırından çıkmış gibi sıcak pideyi babasına getirmiş. Baba çocukları Işıklar'dan getirmemiş, çocuklar orada kalmış."

Buradaki menkıbeler nispeten farklı versiyonlarıyla Şeyhler köyü üzerine yapılan bir alan araştırmasında da tespit edilmiştir. Buna göre anlatının son kısmıyla ilgili Hamamköylü avcılar çocukları bulur ve aralarından biri çocuklara bakar. Çocuklar büyüyünce kaybolurlar ve avcı onları Balım Hasan türbesinde bulur. Çocuklar pideyi bu türbedeki bir taştan çıkarırlar. Yaşlı avcı, 'Siz taştan ekmek çıkarıyorsunuz, artık buraya aitsiniz', diyerek onları Şeyhler köyünde bırakıp gider (Çanlı, 2007: 68).

M. Akbulut dede (KK-1, 2017) Beyce Sultan'ın menkıbesine şöyle devam eder: "Hasan hak (ücret) almadan Şeyhler köyünün çobanı olur, bu nedenle adına "*Haksız Hasan*" denir. Bir gün hayvanları güder iken hayvanlar susar, elindeki asayı toprağa saplar, çeker, su çıkar. Şeyhler köyü bu suyu günümüzde halen hem içme hem de sulama suyu olarak kullanır. Bugünde bu suya "*Haksız Hasan Suyu*" denir. Kardeşi Hüseyin de orada tarikat işlerini yürütür."

Çanlı (2007: 69-70) bu menkıbeyi Şeyhler köyünde farklı kişilerden şöyle tespit etmiştir:

"Haksız Hasan Dede köyde çobanlık yapıyormuş. Köyde susuzluk yaşıyormuş. Haksız Hasan Dede'nin hayvanları susuz kalmış. Dede köylü ve hayvanları susuz kaldığı için çok üzülüyormuş. Bir gün hayvan otlatırken Ilıca denilen yere gelmiş. Orada uyuyakalmış. Rüyasına beyaz sakallı, elinde bastonu olan bir zat 'köyün susuz kalmasına üzülüyorsun da çomağını neden toprağa vurmuyorsun?' demiş. Bunun ardından Haksız Hasan uyanmış ve çomağını yere vurmuş. Çomağını vurduğu yerden su çıkmış. Çomağını

sürüdüğü su da akıp geliyormuş. Haksız Hasan çomağını sürüye sürüye suyu köye kadar getirmiş. Köyün içme ve şebeke suyunun oluşumu bu şekilde anlatılmaktadır.” Bir rivayete göre de, “Bu suyu iki kardeş üleşmişler. Hüseyin Dede suyu çomağıyla aşağı götürmüş. -Bahsedilen yer bugün Hüseyin Dede türbesinin bulunduğu mevkidir.- Haksız Hasan Dede de suyu köyün içine kadar getirmiş sonra çomağıyla beraber yığılmış kalmış. Oraya defn olmuştur.”

Çanlı'nın (2007: 72-73) bu iki kardeş hakkında tespit ettiği diğer iki menkıbe de şöyledir:

“Haksız Hasan Bozdağ'da çobanlık yapmış. Şeyhler'de yaşayanlar kudümlerle onun yanına gidip kendi köylerine gelmesini istemiş. Hasan Dede Şeyhler'e dönmeye razı olmuş. Dönerken Bozdağlılar Hasan Dede'nin hakkını vermemişler. O da bu durum karşısında 'Bana hak hukuk lazım değil. Beni seven arkamdan gelir.' demiş. Onun güttüğü ne kadar dana, koyun, sığır varsa onunla beraber gelmiş. Bozdağlılar hayvanlarına durmaları için söz geçirememiş. Sonra Hasan Dede'nin erdiğini anlamışlar, yaptıklarına pişman olmuşlar. 'Biz senin erdiğini nerden bilelim? Bizi affet,' demişler.

Haksız Hasan Dede ve Hüseyin Dede Şeyhler'de çobanlık yaparken şeyhülislam zamanında kudümleri çalgıları toplayıp Manisa'da bir depoya koyuyorlar. Haksız Hasan Dede ve Hüseyin Dede'nin de kudümlerini alıp Manisa'ya götürüyorlar. Haksız Hasan Dede akıl balığ olunca kudümlerini bulmaya Manisa'ya kadar gidiyor. Manisa'da depo görevlilerine 'Benim kudümlerimi verin.' diyor. Görevliler, 'Senin çalgıların bu depoda toz dumanın içindedir, sen hangisinin senin olduğunu nerden bileceksin?' diyorlar. O da; 'Benim kudümlerim zikrediyordur. Onlar beni tanır.' diyor. Depoyu açıyorlar. Kudümler oldukları yerden ses vermeye başlıyor. Ses veren kudümleri alıp Haksız Hasan'a veriyorlar. Şeyhler'e dönerken kudümler yol boyunca çalışıyor. Kudümler çalışırken de dağdan taştan hayvanlar, kudümün sesini duyanlar Haksız Hasan Dede'nin ardına düşüyor. Dede bu hayvanları ihtiyaç olan yerlere kurban ede ede geliyor.

4.Resul Baba

Hünkâr Hacı Bektâş-ı Velî'nin Anadolu'daki halifelerinden Resul Baba, Kütahya iline bağlı Hisarcık ve Altıntaş ilçelerinde irşad faaliyetlerinde bulunmuş bir Horasan Ereni'dir. Ocak mensupları, Şeyh Çakır'ın Hacı Bektaş ile ilişkisi bağlamında Resul Baba'nın da Şeyh Çakır Sultan ve kardeşi Işık

Ali Baba ile aynı tarihlerde yaşamış olduklarını, Hisarcık bölgesinde birlikte irşad faaliyetinde bulunduğunu kabul ederler. Ocak dedeleri, Hacı Bektâş-ı Velî'nin üç yüz altmış halifesinden birisinin Şeyh Çakır Sultan olduğunu, Işık Ali Baba ve Resul Baba da Hacı Bektâş'ın halifelerinden olduğunu ifade ederler (KK-2, 2017: KK-1, 2017).

Velayetname'ye göre (2010: 169-170), Resul Baba Hünkâr'ın işaretleriyle Altıntaş'a bağlı Beşkarış'a gider. Burada İbulak dağı zirvesine bir zaviye kuran Resul Baba daha sonra buradan iki günlük mesafedeki Hisarcık'a yerleşir. Resul Baba Beşkarış'ta vefat eder, türbesi buradadır. Bölgenin fethinde, Türkmenlerin irşad ve iskânında önemli faaliyetler icra eden Resul Baba pek çok derviş yetiştirmiştir. Vefatının ardından Beşkarış ve Hisarcık bölgesinde bulunan vakıflarının tevliyet ve yönetimini evlatlarına şart etmiştir. Vakıflar XIX. Yüzyıla kadar Resul Baba evlatları tarafından yönetilmiştir. Tahrir defterleri ve Evkaf kayıtlarını takip eden Güler (2010: 174-179), Resul Baba'nın halifelerinin sadece Beşkarış ve Hisarcık'ta değil, Afyonkarahisar/Bayramgazi, Afyonkarahisar/Olucak, Tökelcik'de (Afyonkarahisar/Döğer civarı) taliplerinin olduğunu ve bölgede etkin olarak görev yaptığını ifade eder.

5.Şeyh Çakır Ocağı Ziyaretlerle İlgili Uygulamalar

Ocak mensuplarının önemli ziyaret mekânlarının başında Hacı Bektâş-ı Velî'nin türbesi gelir. Bu türbeye kurban kesme adağında bulunanlar, türbeye ilk ulaştıklarında, “*Allah'ım benim bu kurbanımı türbedeki zatın hürmeti hakkı için kabul eyle.*” duasıyla adaklarını yerine getirirler (KK-2, 2017). Hacı Bektâş-ı Velî'nin türbesinin etrafında 3, 5, 7 defa dönerken Salat-u Ümmiye okunur. Türbe ziyaretlerinde üç İhlas ve Fatiha sureleri okunur. Ziyaret esnasında, “*Bismi Şah Allah Allah. Derviş-i dervişan, makbuluhu kabulan Pirimiz Hacı Bektâş-ı Velî Horasan. El bağladık durduk Pir'in divânına, el amân sığındık Pir'in lutf-u ihsânına. Bu yolda canımız kurban Pirler'in lutf-u ihsânına. Ber cemâl-i Muhammed, kemâli Hasan Hüseyin, Ali rahmine salavât*” (KK-2, 2017) duası yapılır.

Hacı Bektâş-ı Velî'den sonra Ocak mensuplarının ziyaret ettikleri yerlerin en önemlisi Şeyh Çakır Sultan türbesidir. Türbe Şeyh Çakır köyünün girişinin sağ tarafında etrafı mezarlık olan hâkim bir tepeliğin üzerinde yer almaktadır. Türbenin alt tarafında yol kenarında aşevi ve kurbanların kesildiği mezbahane yer alır. Türbede *gazi* Şeyh Çakır Sultan'a ait olduğuna

inanılan emanetler bulunmaktadır. Allah ve Muhammed yazılı sancak başlığı (âlem), bir adet savaş baltası, bir adet demir mızrak ucu ve Şeyh Çakır Sultan'ın Yesi'den attığı, Türkmen dağında çam ağacına saplanan demir ok ucudur. Bu emanetler; ziyarete gelenler tarafından tazim edilerek saygıyla öpülür. Dedelerin anlattığına göre, onlardan önce türbede bulunan Şeyh Çakır Sultan'a ait olması muhtemel kılıç ve törenlerde yemek yapımında kullanılan tarihi kara kazan çalınmıştır (KK-1, 2017; KK-2, 2017).

Şeyh Çakır Sultan türbesinin içinde sandukanın altında cüfer bulunur. Cüfer'e türbedar buğday ve arpa bırakır. Çocuğu olmayanlar ziyarete geldiğinde buradan bir tane alırlar. Buğday gelir ise, erkek; arpa tanesi gelir ise kız çocuğunun olacağına inanılır (KK-2, 2017).

Şeyh Çakır'ın oğlu Beyce Sultan'ın türbesi, Şeyh Çakır türbesinin karşısında bulunur. Beyce Sultan'ın yanında Bayram Dede ve Ayvaz Dede türbeleri bulunur. Bunun yanı sıra Şeden Dede, Yusuf Dede ve Fatma Ebe türbeleri bulunmaktadır. Köyün dışında ormanın içinde Sarıkız türbesi de önemli ziyaret yeridir. Ayrıca Şeyh Çakır Sultanın attığı demir okun saplandığı çam ağacı parçasının bulunduğu Türkmen dağındaki yer, kapalı mekân içinde koruma altına alınmış buna da *Türkmen Dede* adı verilir. Burası bugün de ziyaret edilir (KK-1, 2017).

Ocak mensupları her yıl düzenli olarak Nevruz erkânı, Hıdırellez erkânı ve Güz Hayrı'nda, yukarıda da anlatıldığı şekilde türbelere toplu ziyaretler yapılmakta, kurbanlar kesilmekte ve hayır yemekleri dağıtılmaktadır. Şeyhler köyünde hayrı yapılan ve hayrı yapılmayan çok sayıda türbe bulunmaktadır. Hayrı yapılanlar: Işık Ali türbesi, Haksız Hasan türbesi, Türâbi Dede türbesi, Hüseyin Dede türbesi, Mahmut Dede türbesi, Mehmet Dede türbesi, Arap Dede türbesi, Recep Dede türbesi, Balım Hasan türbesi, belirli bir türbe yapısı bulunan ziyaretgâhlardır. Bunların dışında, Ilıca, Ahmatcık Dede, Hamza Yareni, Er Yatağı, Mestan Dede senelik adak ve hayır yemek törenleri yapılan ve önemli ziyaret yerleridir. Hayrı yapılmayan ikinci grup türbelere ise, Çimen Dede, Allı Dede, Bayram Dede, Kız Ana, Yaren Dede (Çakırın Dedeciği), Karaardıç (Karaağaç), Pir Dede, Hüsem Dede, Erdel Dede, Dütmen Dede, Hüseyin Baba, Dede Kabağacı, Düğlek Dede mekânlarına dair bazı olağanüstü haller anlatılır ve türbelerin kutsallığın bulunduğuna inanılır (KK-3, 2017).

Şeyhler köyünde geleneksel Hıdırellez kutlamalarında Ilıca mevkiine gidilir. Orada kurbanlar kesilir, hayır yemeği dağıtılır. Güz hayrı başladığında

Cuma namazından sonra ilk olarak Haksız Hasan ve Türâbi Dede'nin hayrı yapılır. Sonraki her hafta Cuma günü yukarıda belirtilen on üç ziyaret mekânının hayrı yapılır. Köy yerleşimi içinde yer alan türbelere yakın evlerde ika-met edenler refik sayılır. Refikler kendi aralarında katkı sağlayıp türbe hayrını üstlenirler (KK-3, 2017).

Gediz ilçesine bağlı Akçaalan'da bulunan türbeler ve ziyaret yerleri; Ka-radonlu Can Baba, Meyis Baba, Tekke Dede, Pir Mahmut Dede, Doru Gazi, Ali Baba, Ildırışik Dede, Balıbbba, Hacım/Kavşak Dede, Yaren Dede, Hüseyin Dede, Yola Geldi Dede, Meram Ana, Doğan Dede, Gabsal Ebe, Namaz Dağı Dede, Kıran Dede, Sarıkız, Arap Dede ve Karaardıç Dede ziyaret edilen ve bazı hayır uygulamalarının yapıldığı mekânlardır. Akçaalanlılar, Şeyh Çakır köyünü ve yukarda ifade edilen türbe ve mekânları ziyaret ederler (KK-4, 2017; KK-5, 2017).

Türbe ziyaretlerinde, abdestli olmaya dikkat edilir. Ziyaretlerde çoğu kere üç İhlas, bir Fatıha suresi, Kur'an'dan ayetler okunur ve dualar edilir (KK-1, 2017; KK-2, 2017; KK-3, 2017) Türbe girişlerinde ve/veya türbe içinde şamdan bulunan yerde Nur Suresi 24/35-36'ncı ayetlerine binaen mum yakılır. Türbede mum yakmanın, Hristiyan geleneğiyle asla bir ilgisi yoktur. Elektrik olmasına rağmen Nur suresi 24/35-36'ncü ayetlerine dayanarak mum yakmanın unutulmuş bir peygamber sünneti olduğuna inanılır (KK-2, 2017). Türbe çevresinde ve cem evinde yapılması yasaklanmış bazı inançlar vardır: Asla türbe, cem evi ve diğer kapı eşiklerine basılmaz. Türbeden çıkarken sırt dönülmez, geri geri çıkılır. Şeyh Çakır Sultan'ın okunun saplandığı çam ağa-cına dokunulmaz. Bazı türbelerin yakınındaki ağaçlar kesilmez (KK-1, 2017; KK-2, 2017; KK-3, 2017).

Ocak mensupları sadece Hacı Bektâş-ı Velî'nin türbesinin etrafında ni-yaz etmektedirler. “*Ya Allah! Ya Muhammed! Ya Ali! Ya Hasan! Ya Hüseyin! Ya Hz. Pir!*” denilerek türbenin etrafında dönülerek niyaz gerçekleşir (KK-1, 2017). Alevi dergâhlarına, tekkelerine girilirken, beş yere niyaz etmek gerekir. Şeyh Çakır Ocağı müntesipleri, kapının üst kanadı, sağ ve sol kanat, eşik ve kapının kendisine niyaz eder. Türbeye ve cem evine girerken, niyaz ederek kapının üst tarafına ‘ya Allah’, sağ tarafa ‘ya Muhammed’, sol tarafa ‘ya Ali’, eşişe ‘Şah Hasan’ ve ‘Şah Hüseyin’ denir (KK-2, 2017; KK-3, 2017).

6.Değerlendirme ve Sonuç

Hiç şüphesiz Hoca Ahmed Yesevî Türk tasavvuf geleneğinin en önemli simalarından birisidir. O kendi zaviyesinde yetiştirdiği dervişleri irşad için Batı'ya, Anadolu'ya göndermiştir. Horasan'dan Anadolu'ya gelen sufler de bir şekilde kendilerini bu önemli zât ile ilişkilendirmek istemişleridir. Türk tasavvuf kültüründe Hoca Ahmed Yesevî Hz. Ali'nin oğlu Muhammed İbnü'l-Hanefiyye'nin soyundan kabul edilir (Hâzinî, 1995: 32; Köprülü, 1981: 61-63; Atalan, 2007: 97-101). Nitekim *Hacım Sultan Velayetnamesinde* müteaddit defalar Hacı Bektaş ve Hacım Sultan'ın mürşidi olarak *Hoca Ahmed b. Muhammed İbnü'l-Hanefiyye b. Ali* (Tschudi, 1914: 7, 12, 15, 27) ifadesi kullanılır. Türkler, Horasan bölgesinde yaşayan İbnü'l-Hanefiyye ailesinin bakiyeleriyle ilgilenmişlerdir. Onlar Orta Asya'da "Hoca", "bâb", Anadolu'da "baba" diye adlandırılmıştır. Anadolu'da kendilerini Hoca Ahmed Yesevî'nin nesline nispet eden Baba Mansur, Haydar Baba, Hubyar Sultan, Şeyh Hasan Onar, Teslim Abdal gibi Alevi ocakları bulunmaktadır (Yaman, 2005: 150-156). Şeyh Çakır ocağı mensupları da ellerinde bir belge olmamasına rağmen kendi ocaklarındaki ve civardaki söylencelerden hareketle ocak kurucusunu Hoca Ahmed ile ilişkilendirmektedirler.

Bu ilişkilendirmeye imkân veren en güçlü söylenceler Beyce Sultan ile ilgili anlatılanlardır. Zira Beyce Sultan, Hacı Bektâş-ı Velî'nin halifelerinden Kolu Açık Hacım Sultan ile ilişkileri olan bir zattır. *Velayetname*'ye göre Hacım Sultan Hacı Bektaş'ın amcası oğludur, muhtemelen ikisi birlikte Hoca Ahmed'den nasip alırlar. Ancak onun Germiyan Beyliğindeki Uşak/Susuz'da görevlendirilmesi Hacı Bektaş eliyledir. O, Germiyan'a geldiğinde Bekçe Sultan buralarda dervişleri bulunan irşad vazifesini yürüten bir zaviye sahibidir. Birlikte Seyyid Gazi'deki Hacılar Bayramı kutlamalarına katılırlar. Bu durumda eğer Şeyh Çakır Ocağı mensuplarının kabul ettikleri gibi Beyce Sultan Şeyh Çakır'ın oğlu ise menakıpnamedeki anlatıya uygun olarak Şeyh Çakır'ı Hacı Bektaş ile çağdaş gösterme imkânımız olur. Buna göre Şeyh Çakır'ın Hoca Ahmed Yesevî'den veya Lokman Parende'den icazetli olması mümkündür. Ancak Bekçe Sultan'ın Şeyh Çakır'ın oğlu olması söylenceden ibarettir.

Öte yandan Kütahya'nın Simav ilçesine bağlı Beyce adlı bir belde ve bu beldede bir Beyce Sultan türbesi bulunmaktadır. Dahası Beyce Sultan'ın Denizli/Çivril Beyce Sultan Höyüğü üzerinde türbesinin olduğu, yol arkadaşı

Habib-i Acemî'nin de yine Çivril mezarlığında bulunduğu ifade edilmektedir (Afatoğlu, 2016). Bu bilgiye göre başka Beyce Sultanlar mı var? Yoksa Şeyhin şöhretine istinaden civar halkı Şeyhi kendileriyle ilişkilendirme gayretinde mi? Bu soruyu Şeyh Çakır için de sorabiliriz. Zira bazı dervişlerin, dönemin güçlü şeyhleriyle ilişkilendirme gayreti menakıp kültüründe sıkça görülen bir olgudur. Nitekim İbn Serrac'ın verdiği somut bilgilere göre Sarı Saltuk'un müşidi Mahmud Hayranî Ahmed Rifâî'nin türbesinde uzunca bir süre kalarak ondan nasiplenmiş, yani bir Rifâî dervişi olmuştur (İbnü's-Serrâc 2015: 324). Ancak *Velayetname*'de Mahmud Hayranî Akşehir'den Hacı Bektaş'ı ziyarete gelir ve onun ululuğunu anlayarak onun icazetiyle geri döner (Duran-Gümüšoğlu 2010: 461-467). Yine Sarı Saltuk'da benzer şekilde Hünkâr Hacı Bektaş'ın müridlerindedir (Duran-Gümüšoğlu 2010: 421 vd). Bu durumu dervişlere nispet edilen kerametlerde de görmek mümkündür. Örneğin, Akbulut Dede'nin Beyce Sultan ile ilgili anlattığı *közde pamuk* söylencesinin Hoca Ahmed Yesevî başta olmak üzere farklı sûfilere nispetle nakledildiği bilinmektedir.

Güler ise (2017) ocakla ilgili vakıf kayıtlarında Şeyh Çakır'ın soyunun da açıkça kaydedildiğini ifadeyle, Şeyh Çakır'ın evlatlarından Şeyh Hasan sonra oğlu Şeyh Ramazan sonra onun oğlu Şeyh Hasan II. Beyazıd döneminde vakfa tasarruf ettiğini belirtir (Güler 2017). Bu kayda göre Beyce Sultan'ı dikkate almaksızın Haksız Hasan'ın Şeyh Çakır'ın oğlu olma ihtimali daha güçlenmektedir. Yine XVI. yüzyılın başlarında aileden dördüncü kuşağın vakfı yönettiğini dikkate alırsak Şeyh Çakır'ın en iyimser ifadeyle XIII. yüzyıl ortalarında yaşadığı tahmin edilebilir. Esasen Hacım Sultan'ın Germiyan Beyi Yakub Bey'den (v. 1341 civarı) Susuz köyü için izin istemesi de bu tarihlenmeyi desteklemektedir. Muhtemelen bu vakıf kaydına istinaden M. Güler (vicahen görüşmemizde), Hacı Bektâş-ı Velî'nin vefatını ve bölgedeki güçlü Resul Baba kabullerini dikkate alarak Şeyh Çakır'ın Resul Baba'nın halifelerinden birisi olabileceğini ifade eder. Ancak Resul Baba taliplerinin yakın dönemlerdeki Sünnileşmelerine bağlı olarak bölgedeki Alevi ocaklarının Resul Baba'yla ilişkilerini mümkün olan en asgari düzeye düşürme gayretinde olduklarını belirtir.

Sonuç olarak Şeyh Çakır Bektaşî ocağının benzer ocaklar gibi Anadolu'da erken dönemde tesis edilen ocaklardan biri olduğu anlaşılmaktadır. Menakıp kültürünün şifahi olarak nesilden nesile nakledildiğini ve bu süreçte halk tarafından ilaveleriyle üretildiğini dikkate alırsak yakın coğrafyalardaki

benzer adların halk tarafından kolayca sahiplenilip benimsendiği söylenebilir. Bu benimseyiş kimi zaman ocaklar, zaviyeler ve köylüler arasında rekabete dönüşünce her ocak kendilerini silsilede götürebilecekleri en eski isme, pîre kadar ulaştırma gayretiyle otantikliklerini ispat gayretine düşmektedir. Buna XVI. yüzyıldaki resmî takiplerin de eklendiğini dikkate aldığımızda Alevi ocaklarının kendilerini Ahmed Yesevî ve Hacı Bektaş-ı Velî'yle ilişkilendirme gayreti daha anlamlı hale gelmektedir. Bu konularda daha sağlıklı ve doğru tespitlerin yapılabilmesi için Türkiye coğrafyasının tarihi süreç de takip edilerek bütün bir inanç haritasının çıkarılması gerekmektedir.

Sonnotlar

- 1 Mülakatlar tarafımdan yönetilen “Şeyh Çakır Köyü Aleviliği” BAP projesi kapsamında Lisansüstü öğrencisi Mustafa Ceylan tarafından yapılmış, tarafımdan izlenmiştir.

Kaynaklar

1.Sözlü kaynaklar

1. KK-1: Murat Akbulut, 1936 doğumlu, okur-yazar ve emekli, Dede, 21 Mart 2017, Şeyh Çakır Köyü/Hisarcık/Kütahya.
2. KK-2: Nazmi Aydedeoğlu, 1960 doğumlu, İlkokul mezunu ve emekli, Dede, Uşak, 21 Mart 2017, Şeyh Çakır Köyü/Hisarcık/Kütahya.
3. KK-3: Ramazan Türk, 1955 doğumlu, Ortaokul mezunu, emekli, Rehber, Şeyhler Köyü, 21 Mart 2017, Şeyh Çakır Köyü/Hisarcık/Kütahya.
4. KK-4: Hüseyin Ali Kartal, 1942 doğumlu, İlkokul mezunu emekli, Rehber, Akçaalan Mahallesi, 21 Mart 2017, Şeyh Çakır Köyü/Hisarcık/Kütahya.
5. KK-5: Ramazan Dağcı, 1970 doğumlu, İlkokul mezunu, emekli, Rehber, Akçaalan Mahallesi 21 Mart 2017, Şeyh Çakır Köyü/Hisarcık/Kütahya.

2. Yazılı kaynaklar

- Afatoğlu, İbrahim. (22.06.2016). “Beyce Sultan Banaz Çayını Nasıl Geçti”. <http://www.denizlihaber.com/ramazan-ozel-ozel/evliyalari-ve-turbeler/beyce-sultan-banaz-cayini-nasil-gecti/> ET: 18.08.2018.
- Atalan, Mehmet. (2007). *Muhammed b. El-Hanefiyye ve Anadolu'daki Tezahürleri*. Ankara: Araştırma Yayınları.
- Çanlı, Zeynep. (2007). “Kütahya-Şeyhler Beldesi Folklor Örnekleri”. Yayınlanmamış YL Tezi, Dumlupınar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kütahya.

- Gölpınarlı, Abdülbaki. (1989). *Hurûflük Metinleri Kataloğu*. 2. Baskı, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Güler, Mustafa. (2010). “Hacı Bektaş Veli’nin Halifelerinden Resul Baba’nın hayatı Faaliyetleri ve Etkileri”. *Uluslararası Hacı Bektaş Veli Sempozyumu Bildirileri, Hacı Bektaş Veli Güneşte Zerresinden, Deryada Katresinden*. Haz. Pınar Ecevitoglu vd. Ankara: Dipnot Yayınları, 169-187.
- .(2017). “Hisarcık ve Çevresinde Germiyan Döneminde Yurt Tutmuş Şeyhler ve Vakıfları”. *Uluslararası Batı Anadolu Beylikleri Tarihi ve Medeniyeti Sempozyumu III, Germiyanogulları Beyliği*. Haz. Mehmet Ersan ve Mehmet Şeker. Ankara: Türk tarih Kurumu Yayınları.
- Hazîmî, Ahmed b. Mahmud Hacı Şah. (1995). *Cevâhiru’l-Ebrâr min Emvâci’l-Bihâr, Yesevî Menâkıbnâmesi*. Haz. Cihan Okuyucu. Kayseri: Erciyes Üniverstesi Yayınları.
- Hünkâr Hacı Bektaş Velî Velayetnamesi* (2010). Haz. Hamiye Duran ve Dur sun Gümüšoğlu. Ankara: Gazi Üniversitesi Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Velî Araştırma Merkezi.
- İbnü’s-Serrâc, Muhammed b. Ali. (2015). *Tuffâhu’l-Ervâh ve Miftâhu’l-İrbâh*. Haz. Nejdet Gürkan vd. İstanbul: Kitap Yayınevi.
- Kaya, Doğan. (2004). “Koluaçık Hacım Sultan Menkıbesi”. *Halkbilim Araştırmaları, III. Kitap*. İstanbul: Kitapevi, 56-62.
- Köprülü, M. Fuad. (1981) *Türk Edebiyatında İlk Mutasavvıflar*. 4. Baskı, Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları.
- Ocak, A. Yaşar. (1992). *Osmanlı İmparatorluğunda Marjinal Sufilik Kalendeler (XIV-XVII. Yüzyıllar)*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Tschudi, Rudolf. (1914). ed., *Das Vilâjet-nâme des Hadschim Sultan: Eine türkische Heiligenlegende*, Berlin: Mayer & Müller, Türkische Bibliothek 17.
- Türkel, Rıfat. (2016). *Karadonlu Can Baba ve Alevilik*. Kütahya: Academia Yayınları.
- Yaman, Ali (2005). “Hoca Ahmed Yesevî İle Bağlantılı ve Literatürde Az Bilinen Alevi-Bektaşî Erenleri”. *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi* 35, 145-158.